εφημ. ΤΟ ΒΗΜΑ, τετάρτη 10 Σεπτεμβρίου 1980

Η στρατηγική τοῦ παιγνίου

ΚΡΙΤΙΚΗ

Τοῦ
Κ. ΓΕΩΡΓΟΥΣΟΠΟΥΛΟΥ

Ο «ΘΕΑΤΡΙΚΟΣ Ὀργανισμὸς Κύπρου» παρουσίασε στὸ Λυκαβητὸ τὸν «Ὀθέλλο» τοῦ Σαίξπηρ καὶ ἡ «Πειραματικὴ Σκηνὴ» τῆς Θεσσαλονίκης στὸ θέατρο Ἀβέρωφ «Τὸ ὄνειρο καλοκαιρινῆς νύχτας». Ἡ στῆλη ἔχει ἀσχοληθεῖ παλιότερα μὲ τὰ δύο αὐτὰ ἔργα. Αὐτὴ τὴ φορὰ μοῦ δίνεται ἡ εὐκαιρία νὰ ἐντοπίσω στὴ δραματουργία τοῦ Σαίξπηρ κάποιους κοινοὺς τύπους.

Ἀπ' τὴ σύνθεση τοῦ «ὀνείρου» ὡς τὸν «Ὀθέλλο», μεσολαβεῖ μιὰ περίπου δεκαετία συγγραφικῆς δράσεως· τὸ ἕνα εἶναι κωμωδία, τὸ ἄλλο ἔργο τραγωδία. Ἐχουμε δηλαδὴ μιὰ σημαντικὴ ἀπόσταση, ποὺ φυσικὸ εἶναι, νὰ περιμένει κανεὶς μιὰ διαφοροποίηση στὴ δόμηση τοῦ ὑλικοῦ, τοὐλάχιστον, καὶ στὸ χειρισμὸ τῶν προσώπων.

Ἕνα προσεκτικὸ μάτι θὰ διέκρινε πίσω ἀπὸ τὶς ἐπιφανειακὲς διαφορὲς μιὰ συγγραφικὴ στρατηγικὴ ποὺ ἀποκαλύπτει μιὰ πάγια διάθεση, ἕνα στερεότυπο, ἕνα βασικὸ καμβά.

Ὁ Ἰάγος καὶ ὁ Ὄμπερον, τὰ δύο πρόσωπα ποὺ ὀργανώνουν τὸ θεατρικὸ παιχνίδι, ποὺ δένουν καὶ λύνουν τοὺς ἁρμοὺς τῆς ἱντρίκας ἀνήκουν κατουσίαν στὸ ἴδιο γένος. Θὰ ἄξιζε τὸν κόπο κάποτε νὰ ἀποκωδικοποιηθεῖ αὐτὸ τὸ παιχνίδι γιὰ νὰ μελετηθεῖ ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο ὁ ποιητὴς εἰσάγει μέσα στὸν σκηνικὸ μῦθο αὐτὸν τὸν ρυθμιστικὸ παράγοντα, ποὺ τελικὰ μετατρέπει τὸ ἔργο σ' ἕναν αὐτορρυθμιζόμενο ὀργανισμό. Ὁ Ἰάγος καὶ ὁ Ὄμπερον καὶ τὰ κοπέλια τους Ροδερίγος — Πούκ λειτουργοῦν, ὅπως ὁ «δαίμονας τοῦ Μάξγουελ», πάνω στὸν ὁποῖο στηρίχτηκε ἡ κυβερνητικὴ θεωρία καὶ τὰ αὐτορρυθμιζόμενα αὐτόματα.

Ὁ κ. Εὔης Γαβριλίδης συνέλαβε μ' αὐτὸ τὸν τρόπο τὸν «Ὀθέλλο»· τὸν εἶδε σὰ μιὰ κατασκευὴ ἐν σειρᾶ ποὺ ἐξελίσσεται κατὰ τὴ θεωρία τῶν παιγνίων. Ὁ Ἰάγος ὀργανώνει ὄχι μόνο τὴν ἱντρίγκα, ἀλλὰ καὶ τὴν παράσταση ἔτσι ὥστε ἡ τραγωδία αὐτορρυθμίζεται. Τὸ σαιξπηρικὸ ἔργο ἀποκαλύπτει τὸ μυστικό του· δὲν εἶναι ἁπλῶς ἕνα ἀριστούργημα τοῦ ρομαντικοῦ θεάτρου· εἶναι ἕνα μοντέλο τοῦ κόσμου, ἕνα πρόγραμμα καὶ μιὰ στρατηγική. Ὁ Ἰάγος δὲν εἶναι ἡ ἐνσάρκωση τοῦ ὀντολογικοῦ κακοῦ· εἶναι τὸ διαλεκτικὸ ἕτερον τῆς κοινωνικῆς συνθήκης· εἶναι παράγοντας τοῦ ἱστορικοῦ λόγου.

Ἡ παράσταση τοῦ Θ.Ο.Κ. εἶναι μιὰ θαυμάσια σύλληψη ποὺ δὲν ἔφτασε πάντα μ' ἕνα ἀποτέλεσμα, γιατὶ οἱ ἠθοποιοὶ δὲν κατόρθωσαν πάντα νὰ ὑπηρετήσουν τὸ σχέδιο τῆς σκηνοθεσίας. Ἡ μετατόπιση τοῦ χρόνου στὴν ἀποικιοκρατία τῶν ἀρχῶν τοῦ αἰώνα μας ἀποδυναμώθηκε ἀπὸ τὸ ἐνδυματολογικὸ κομφούζιο καὶ τὸ ὑποκριτικὸ χάος. Ὁ κ. Χαραλάμπους (Ἰάγος ἀναδείχτηκε ἔξοχος φορέας τῆς σκηνοθετικῆς πρόθεσης· κάτοχος μιᾶς σημαντικῆς τεχνικῆς ὁδήγησε τὸ ρόλο στὶς ἄκραίες του συνέπειες. Ὁ κ. Στ. Καυκαρίδης θέλοντας νὰ ἁπλοποιήσει τὸ χαρακτῆρα τοῦ Ὀθέλλου, ἀπολυτοποίησε μιὰν ὄψη του μὲ ἀποτέλεσμα νὰ γένει ἀδικαίωτη ἡ πλευρὰ τοῦ Ἰάγου. Ἡ κ. Μ. Μίχα πλησίασε σημαντικὰ τὴ Δυσδαιμόνα στὴν ὡριμη φάση της καὶ ἡ κ. Γαϊτανοπούλου μὲ σιγουριὰ καὶ κύρος ὑπερασπίστηκε τὴν Αἰμιλία.

Ἡ «Πειραματικὴ Σκηνὴ» παρουσίασε μιὰν ἐρασιτεχνικὴ παράσταση ποὺ θὰ εἶχε ἴσως νόημα, ἂν ἦταν πειραματική. Οἱ ἄπειροι ἠθοποιοὶ παίζανε ἔχοντας μπροστὰ στὰ μάτια τους τὸν πιὸ φθαρμένο ἐπαγγελματισμὸ καὶ πάσχιζαν νὰ τὸν φτάσουν. Δὲν ξεπέρασαν τὴν ἀνάγνωση, εὐσυνείδητη πάντως τοῦ κειμένου· τὸ μόνο ποὺ κατάφεραν ἦταν νὰ βεβαιώσουν ἄλλη μιὰ φορὰ πὼς ἡ μετάφραση τοῦ Ρώτα εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ λίγα μεταφραστικὰ κατορθώματα τῆς λογοτεχνίας μας.

Ὁ σκηνοθέτης κ. Κόλιν Χάρρις προσπάθησε μὲ τὴ μέθοδο τοῦ παιχνιδιοῦ, τοῦ αὐτοσχεδιασμοῦ (παλιὲς πιὰ μέθοδοι) νὰ φτερώσει τὴ φαντασία τῶν ἠθοποιῶν καὶ νὰ φουντώσει τὴ φαντασία τοῦ κοινοῦ. Μάταια. Τὰ πράγματα, τὰ ἀντικείμενα κοινῆς χρήσεως ποὺ ἐπιστρατεύτηκαν ἔμειναν ὁ ἑαυτός τους, δὲν ἀναβαπτίστηκαν στὴν ποιητικὴ κολυμβήθρα, ἴσως γιατὶ οἱ ἠθοποιοὶ δὲν μπόρεσαν νὰ γίνουν παιδιὰ ἀλλὰ καμώνονταν τὰ παιδιὰ ποὺ παίζουν τοὺς μεγάλους. Ἀπὸ τὴν παράσταση ἔλειπε ἡ ἀθωότητα, ποὺ βρίσκω πὼς ὑπῆρχε στὴ σκηνοθετικὴ πρόθεση.

Κάποιες δραματουργικὲς ἐπεμβάσεις (μετατοπίσεις σκηνῶν) ποὺ ἔκανε ὁ κ. Ν. Παπανδρέου ἔδειχναν σίγουρη γνώση καὶ ἔγνοια γιὰ μιὰ ἑρμηνευτικὴ ἄποψη, τὰ στελέχη ὅμως τῆς ὁμάδας, ἐνῶ πρόδιδαν τὴ μαθητεία, δὲν ἀπέδιδαν στὴν ἔκφρασή της.

Κολλάτος ἐναντίον Φυσσούν

Συζητήθηκε χθὲς στὸ Μονομελὲς Πρωτοδικεῖο (πρόεδρος ὁ κ. Γ. Μπούτσικος) ἡ αἴτηση λήψεως ἀσφαλιστικῶν μέτρων ποὺ ὑπέβαλε ὁ Δημ. Κολλάτος κατὰ τοῦ Πέτρου Φυσσούν, σχετικὰ μὲ τὴ συνέχιση τῶν παραστάσεων τοῦ θεατρικοῦ ἔργου «Ὁ Ἅγιος Πρεβέζης».

Ὁ Κολλάτος ζητᾶ νὰ σταματήσουν οἱ παραστάσεις ποὺ ἐπισύρουν ποινὲς καὶ ἀστικὲς κυρώσεις, ἂν καὶ οἱ μεταβολὲς ποὺ ὑποχρεωτικὰ ἐπήλθαν ἔκαναν τὸ ἔργο ἀγνώριστο σὲ βαθμὸ ποὺ νὰ μὴν τὸ ἀντιπροσωπεύει πλέον. Τὸ δικαστήριο ὁρισε προθεσμία γιὰ τὴν ὑποβολὴ προτάσεων ἀπὸ τοὺς διαδίκους κι ἐπιφυλάχτηκε νὰ ἐκδώσει τὴν ἀπόφασή του.

Υ.Γ. Στὴ χτεσινή μου ἀνταπάντηση στὸν κ. Βαλτινὸ ὁ «δαίμων» ἀλλοίωσε τὸ γραπτό μου. Ἀναφερόμουν βέβαια στοὺς νεώτερους μεταφραστὲς καὶ ὄχι στοὺς κατώτερους.

Κ. Γ.